

Gesprek Ontwikkelingen in het bedrijfsleven, 6 december 2019

Intro

Keetie Sluyterman zet de belangrijkste denklijnen van het essay op een rij (zie bijgevoegde PP).

Tijdens de voorstelronde blijkt waardering voor het essay. Onderwerpen waarover de deelnemers willen doorpraten:

- De ontwikkeling van de samenwerking tussen bedrijfsleven en overheid in relatie tot klimaatverandering
- De ontwikkeling van de samenwerking tussen bedrijfsleven en overheid in relatie tot digitalisering
- Internationalisering, de rol van Europa, financialisering.

Discussies in groepen

Tafel Samenwerking in relatie tot klimaatverandering

Deelnemers: Max van Heijst, Kees van der Leun, Bram Bouwens, Hans Peter Benschop

Gedurende de discussie bleek dat de mededingingsregelgeving behoorlijk beperkend kan zijn als we naar grotere stappen van duurzaamheid willen gaan. Er zijn wel mogelijkheden die je zou kunnen omschrijven als 'met de beperkingen leren omgaan':

- Het is mogelijk om meerdere vergelijkbare klussen tegelijk aan te besteden, waarbij de ondernemer investeringen in innovaties over meerdere projecten kan 'uitsmeren'.
- De verduurzaming van woningen van huiseigenaren gaat een testcase worden. Corporaties zijn makkelijk, alle individuele huiseigenaren niet. Gaat er een platform komen dat 10.000 vergelijkbare woningen ineens aan kan pakken? En wie zorgt er voor dat de consumenten vertrouwen in deze partij gaan krijgen? Overheden, consumentenorganisaties?

De regelgeving bij de EU lijkt wat te gaan schuiven. In de Green Deal – waar Nederland met Timmermans en Samsom best wat invloed heeft – wordt de mogelijkheid geboden om de aanbestedingsregels uit te schakelen bij projecten van Europese betekenis. Dit kan grote invloed hebben op de relatie tussen het bedrijfsleven en de overheid. Op de achtergrond speelt daar ook wel de dreiging van handelsoorlogen met China, Amerika, etc.

Is een nieuwe industriepolitiek denkbaar? De vorige eindigde met de RSV-affaire. Toen was de industriepolitiek vooral op werkgelegenheid gericht, en conservatief: men probeerde te behouden wat niet levensvatbaar bleek. Nu zou je kunnen zeggen dat je aan een nieuwe, circulaire economie werkt.

Overigens werd er in discussie ook een kanttekening geplaatst: zijn de aanbestedingsregels wel zo beperkend - worden alle randvoorwaarden die we als opdrachtgever stellen door de markt niet als veel beperkender ervaren?

Tafel Samenwerking in relatie tot digitalisering

Deelnemers: Jeroen in 't Veld, Anton vd Sanden, Rob Nijman, Maarten Neelis, Wim Holleman, Erna Ovaa

In de wereld van de bouw, mobiliteit, ruimte, etc. verzamelen partijen inmiddels heel veel data, zo constateren de deelnemers, maar vervolgens worden die data niet optimaal gebruikt. Het werken met BIM (bouw informatie model) bijvoorbeeld verloopt moeizaam. En de beschikbare data worden daarnaast te weinig benut voor voorspellingen. Als oorzaken worden onder meer genoemd: de cultuurverschillen tussen de wereld van IT, de wereld van de bouw en de overheid en de verschillen tussen kort-cyclisch en lang-cyclisch denken en werken. In de discussie staat de vraag centraal hoe de overheid hier samen met de markt verandering in kan brengen. Daarbij komen verschillende dilemma's op tafel:

"De data zijn veel te versnipperd. Voor het aanpakken van serieuze vraagstukken, zoals rond klimaat, hoop ik dat er bij de overheid weer ingenieurs opstaan die eigenaar willen zijn van de data."

"Maar de samenwerking tussen IT, bouw en overheid is ook een governance vraagstuk. En we gaan nog veel meer data verzamelen. Je wilt als overheid niet per se eigenaar zijn van die data."

"Hoe voorkom je dan dat grote tech bedrijven de fysieke bouwwereld volledig gaan domineren?"

"De overheid zou randvoorwaarden moeten stellen. Ik denk aan een Rijkswaterstaat als platformregisseur."

"Dat vereist veel kennis van overheden. Die is er nu niet. Hoe kunnen we dan een goede kaderstellende of regisserende rol vervullen?"

"Formuleer een missie: wat vind je wel belangrijk? Voer daar zelf regie op. Wat vind je niet zo belangrijk? Laat dat over aan de markt. Waar het uiteindelijk om gaat is: welk soort bedrijfsleven wil je? Wat wil je dat bedrijven leveren? Hoe kun je daar als RWS op sturen?"

RWS zet nu stappen om bij grote industriële automatiseringsprojecten zelf de regie te nemen, zodat er niet voor ieder project andere oplossingen komen, maar uniforme oplossingen. Enerzijds is dat logisch, omdat RWS zo sneller kan opereren; anderzijds is het onlogisch dat RWS zo de bepaler van de technische oplossing wordt. Er is een spanning tussen voorschrijven en loslaten. Vanuit het belang van het beheer, het functioneren van de netwerken en de verantwoording heeft RWS hier dus eigenlijk een beweging richting voorschrijven gemaakt.

In hoeverre verwachten we dat er op termijn gefuseerde modellen gaan ontstaan tussen IT en de bouw? Bijvoorbeeld in de vorm van DBFMI-contracten, met een IT-bedrijf er in? Of een fusie van grote IT- en bouw-ondernemingen? Het beeld is dat dit nog wel even zal duren. Op dit moment kunnen zelfs binnen de RWS-organisatie de civiele wereld en de IT-wereld moeilijk met elkaar praten. Maar over 10-20 jaar zit digitalisering in de haarvaten van alle bedrijven. Dan is het een andere situatie.

Tafel Internationalisering, de rol van Europa, financialisering

Deelnemers: Cornelis van Dorsser, Tom van Eck, Edwin Lokkerbol, Bert Toussaint, Gerarda Westerhuis, Frans Paardekooper, Keetie Sluyterman

Allereerst wordt opgemerkt dat in veel opzichten in de bouwsector zelfs binnen Europa nog sprake is van nationale afscherming van markten. Om als Nederlandse bouwer opdrachten in het buitenland te krijgen, is heel lastig. Waar wel sprake is van internationalisering is op het gebied van kennisoverdracht (bijvoorbeeld na Katrina in de VS). Naar verwachting zou die kennis wel over grenzen blijven stromen. Idealiter zouden de internationale kennisallianties op het gebied van de waterbouw nog veel hechter moeten worden. Nederland zou daarin een leidende rol kunnen spelen. Ook binnen Nederland is nog veel te winnen als kennis die verspreid aanwezig is bij overheid en bedrijfsleven gemakkelijker gecombineerd kan worden. Meer flexibiliteit is gewenst; meer in de vorm van netwerksystemen. Kennisuitwisseling blijft nog te veel hangen binnen de grenzen, dat zou beter kunnen.

Wat de verschillende facetten van internationalisering, financiering en technologie betreft, werd opgemerkt dat al deze ontwikkelingen samenhangen met een nieuwe opgaande Kondratieffgolf, en wel in het bijzonder een nieuwe golf op basis van een 'sustainable business model'.

Er wordt gefilosofeerd over de vraag hoe Nederland c.q. Europa zich moet opstellen tegenover China. Nederland moet zeker inzetten op hoger onderwijs en stimulering van de kenniseconomie. Verwachting is dat Nederland concurrerend blijft ten opzichte van China, omdat kennis veel gelijkmatiger over de bevolking verdeeld, waardoor er meer ruimte is voor creativiteit. Maar ook omdat in China door (cultureel bepaalde) hiërarchie, creatieve ideeën van onderaf weinig kans maken, terwijl in Nederland iedereen met een goed idee, ook binnen ondernemingen, in principe een kans krijgt.

Aandacht voor de circulaire economie is belangrijk. Rijkswaterstaat is daar al mee bezig in het kader van renovatie, waarbij big data worden ingezet om te voorspellen wanneer onderhoud nodig is en hergebruik van materialen wordt ingezet bij renovatie.

In het kader van de circulaire economie willen waterschappen vaker het plaatselijke bedrijfsleven inschakelen omdat waterveiligheid een gezamenlijk belang is.

Wat financiering betreft: van de overheid wordt wel een grotere betrouwbaarheid verwacht, wat wil zeggen meer lange termijn plannen waar men zich ook aan houdt. Het Deltaplan geeft zo'n lange termijn perspectief. Het zou goed zijn als er een Klimaatfonds komt op basis waarvan ook lange

termijn afspraken gemaakt kunnen worden, zodat het bedrijfsleven weet dat hun investeringen op lange termijn kunnen renderen (verminderde risico's).

Afsluiting

Rond 2000 was het adagium: laat de markt zo vrij mogelijk, waarbij de overheid randvoorwaarden stelt op het gebied van level playing field, milieu, veiligheid, etc.

Tijdens de discussie werd geconstateerd dat we die denkwijze achter ons lijken te laten. De relatie tussen overheid en bedrijfsleven is veelvormiger dan die van het formuleren van kaders.

Er is een vraag aan de overheid om meer richting te geven, niet als kaders, maar als waarden waar we als gemeenschap ons op richten.

Die waarden kunnen ook gematerialiseerd worden. We hebben een deltafonds, is er niet ook een klimaatfonds nodig?

Zou de overheid ook niet meer naar nieuwe samenwerkingsvormen tussen bedrijfsleven en overheid moeten zoeken, zoals vroeger bij de Afsluitdijk?

De voorzichtige conclusie was dat de ontwikkelingen die Sluyterman c.s. schilderden in het essay niet ineens gestopt zijn in het jaar 2000. De relatie tussen overheid en bedrijfsleven is in beweging: we kunnen er als RWS er niet zomaar van uitgaan dat huidige verhoudingen blijven.

Erna en Hans Peter beloven de deelnemers de resultaten van de trendanalyse te sturen en hen op de hoogte te houden van de stand van zaken van het traject. Ook zal de relatie tussen Expeditie en andere trajecten binnen RWS explicieter worden gemaakt.

Deelnemers Gesprek Academiegebouw Utrecht
6 December 2019

Cornelis van Dorsser	TU Delft
Tom van Eck	Bouwend Nederland
Max van Heijst	RWS
Wim Holleman	RWS
Jeroen In 't Veld	Rebelgroup
Kees van der Leun	Navigant
Edwin Lokkerbol	Waterbouwers
Maarten Neelis	RWS
Rob Nijman	IBM
Frans Paardekooper	Vermeulengroep
Anton van der Sanden	Royal HaskoningDHV
Bert Toussaint	RWS
Keetie Sluyterman	Universiteit Utrecht
Bram Bouwens	Universiteit Utrecht
Gerarda Westerhuis (ov)	Universiteit Utrecht
Erna Ovaa	Expeditie RWS2050
Hans Peter Benschop	Expeditie RWS2025